

ORTAOKULA DEVAM EDEN ÖĞRENCİLERİN ALGILADIKLARI SOSYAL DESTEĞİN OKUL TÜKENMİŞLİĞİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

THE REVIEW ON THE EFFECT OF SOCIAL SUPPORT ON THE SCHOOL FATIGUE
THAT STUDENTS WHO GO ON SECONDARY SCHOOL PERCEIVE IT

Aygen ÇAKMAK¹
Hande ŞAHİN²

Öz

Araştırmada, ortaokula devam eden öğrencilerin algıladıkları sosyal desteğin okul tükenmişliğine olan etkisini incelemek ve bazı sosyo-demografik özelliklerin algılanan sosyal destek ve okul tükenmişliği puan ortalamalarında farklılık oluşturup oluşturmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma grubunu, Kırıkkale il merkezinde bulunan ortaokulların 5., 6., 7. ve 8. sınıflarına devam eden 393 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada ortaokul öğrencilerinin algılanan sosyal destek düzeylerini belirlemek için Turner, Frankel ve Levin (1983) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye uyarlaması Duyan, Gelbal ve Çalık Var (2013) tarafından yapılan "Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği" ile Aypay (2011) tarafından geliştirilen "Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyet ve sınıf değişkeni ile Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği'nin sadece aile desteği alt boyut puanı açısından; baba eğitim durumu ve aile gelir durumu ile aile destek ve arkadaş desteği alt boyut puanları arasında; baba yaşı ile sadece arkadaş desteği alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Ayrıca ortaokul öğrencilerinin okul tükenmişlik düzeyleri cinsiyet, sınıf düzeyi, gelir durumu, anne-baba yaşı ile anne-baba eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ortaokul öğrencileri, okul tükenmişliği, sosyal ilişki unsurları.

Abstract

It was aimed on the research to review the effect of social support on the school fatigue of students of secondary schools and to determine on whether some of socio-demographic properties make differency in the point means of social support and school fatigue which are perceived. The research group consists of 393 students which go on 5.,6.,7. and 8. grades of secondary schools in Kırıkkale the province. "The Scale of Social Relation Factors" which was developed by Turner, Frankel and Levin (1983) in order to determine on secondary school students' social support level which is perceived and which was adapted in Turkish by Duyan, Gelbal and Çalık Var (2013) and "The Scale of School Fatigue for Secondary School Students" which was developed by Aypay (2011) have been used in the research. As a result of the research, there are seen significant differencies between sub-dimensions points of father's educational status and the family's income situation with the family support and friend support; between sub-dimensions points of father's age and only friend support in terms of the sub-dimension point of only family support in the Scale of Social Relation Factors with gender and class variances. Moreover, the school fatigue level of secondary school students differ significantly in gender, grades level, income situation, mother-father age and mother-father educational status.

Keywords: Secondary school students, school fatigue, social relation factors.

¹ Yrd.Doç.Dr., Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, ayalp71@gmail.com

² Doç.Dr., Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, hande_k1979@yahoo.com

1. GİRİŞ

Her yaştaki bireyler için sosyal ilişkiler önemlidir. Bütün insanlar yaşamda, başkalarıyla ilişki kurma ve etkileşim içinde olmaya ihtiyaç duyarlar (Yılmaz, Yılmaz & Karaca, 2008). Sosyal ilişkiler, bireylerin grup içindeki entegrasyonu ve grup içi kişilerarası ilişkileri belirler. Sosyal ilişkilerin temelinde ise sosyal destek bulunmaktadır. Sosyal destek, bireyin çevresinden gördüğü dürüst ve empatik tepki, ilgi, sevgi, güven, saygı, takdir edilme, bilgi edinme ve maddi yardım gibi kişisel, sosyal, psikolojik ve ekonomik nitelikli her türlü yardım olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım, 2006). Sosyal destek; sosyal ağ kavramını, yakın ilişkileri ve bağları, (gruplar, aile bağları gibi) belli davranışları (duygusal ya da bilgilendirici destek gibi) da içine alan erken çocukluk dönemlerinden itibaren oluşturmaya başladığımız karmaşık bir yapı olarak değerlendirilebilir (Duyan, Gelbal & Çalık-Var, 2013). Bireyin ailesi, en geniş aile çevresi, arkadaşları, karşı cins arkadaşı, öğretmenleri, iş arkadaşları, komşuları, ideolojik, dinsel veya etnik gruplar ile bireyin içinde yaşadığı toplum gibi faktörler o bireyin sosyal destek kaynaklarını oluşturmaktadır. Bireyin kendisinde veya destek kaynaklarında meydana gelen değişimler nedeniyle bireyin sosyal destek düzeyi değişebilir (Yıldırım, 1997). Yetersiz sosyal destek alan çocuklara etkili biçimde müdahale edilebilmesi, çocuğun yetişkinliğe geçiş sürecinin sağlıklı biçimde desteklenebilmesi için alınan sosyal desteğin belirlenmesi gerekmektedir (Duyan, Gelbal & Çalık-Var, 2013).

Sosyal destek ile okul tükenmişliği arasında bir ilişki bulunmaktadır. Meehan, Durlak ve Braynt (1993) sosyal destek ile mutluluk, memnuniyet ve kendine güven arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan çalışmalarda da sosyal destek arttıkça depresyon, stres ve psikolojik belirtilerde azalma olduğu ortaya çıkmıştır (Doğan, 2008; Çam, Deniz ve Kurnaz 2014).

Birey iyi bir performans göstermesine rağmen bu çabasının karşılığında uygun bir ödül alamadığı veya takdir edilmediği ve bunu kabul edemediği zamanlarda tükenmişlik ortaya çıkmaktadır (Kutsal & Bilge, 2012). Nitekim öğrenciler için yoğun eğitim temposu ciddi bir stres kaynağına dönüşebilmektedir. Ciddi sınav süreçlerinden geçen öğrencilerin stres düzeylerinin diğer öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğunu gösteren araştırma bulgularının yanında, yaşanan yoğun stresin tükenmişliğin önemli sebepleri arasında olduğu da birçok araştırmayla (Cherniss, 1988, Divaris, Polychronopoulou ve Taoufik, 2012) belirlenmiştir. Schaufeli, Martinez, Pinto, Salanova ve Bakker, (2002) okul tükenmişliğinin, öğrencilerin akademik çalışmaları ile ilgili olarak öz kaynaklarının yetersizliği ve öğrencinin kendisine ilişkin beklentileri ile ailesi, arkadaşları ve öğretmenlerinin beklentileri arasındaki uyumsuzluktan kaynaklandığını ve bu nedenle akademik stresin okul tükenmişliğinin önemli bir sebebi olduğunu belirtmektedirler. Zhang, Gan ve Cham (2007) öğrencinin kendini sürekli yorgun hissetmesi, okul ödevlerine karşı ilgisizlik göstermesi, okula karşı umursamaz tutum takınması, etrafındaki insanlara karşı duyarsızlaşması, kendini yetersiz olarak algılaması, yeteneklerinden şüphe duyması ve buna paralel olarak akademik başarının düşmesinin okul tükenmişliğinin önemli belirtileri olduğunu belirtmektedirler (Seçer & Gençdoğan, 2012). Bu nedenle bu araştırma ortaokula devam eden öğrencilerin algıladıkları sosyal desteğin okul tükenmişliğine etkisini incelemek ve bazı sosyo-demografik özelliklerin algılanan sosyal destek ve okul tükenmişliği puan ortalamalarında farklılık oluşturup oluşturmadığının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

2. YÖNTEM

Bu araştırma tanımlayıcı bir araştırmadır. Tanımlayıcı türde tasarlanan araştırmalarda elde edilen verilerden belli sonuçlara ulaşılması ve bu sonuçların analiz edilerek yorumlanması gerekmektedir. Araştırmada ortaokula devam eden öğrencilerin algıladıkları sosyal desteğin okul tükenmişliğine olan etkisini incelemek ve bazı sosyo-demografik özelliklerin algılanan sosyal destek ve okul tükenmişliği puan ortalamalarında farklılık oluşturup oluşturmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, Kırıkkale il merkezinde bulunan rastgele örnekleme yoluyla seçilen ortaokulların 5., 6., 7. ve 8. sınıflarına devam eden ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 393 öğrenci üzerinde yürütülmüştür.

Verilerin Toplanması

Çalışmada, veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmış olup araştırmacılar tarafından araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanmış olan bir “Soru Kağıdı”, Turner, Frankel ve Levin (1983) tarafından geliştirilip Duyan, Gelbal ve Çalık-Var (2013) tarafından Türkçe’ye uyarlaması yapılan “Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği” ile Aypay (2011) tarafından geliştirilen “Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği” kullanılmıştır.

Soru Kağıdı: Orta okul öğrencilerinin bazı sosyo-demografik özelliklerine (cinsiyet, sınıf, anne- baba yaşı, anne-baba eğitim durumu, aile gelir düzeyi) ilişkin sorular yer almaktadır.

Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği: Ölçekte bireylerin sosyal ilişki unsurlarını ölçen 15 madde bulunmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 15 ile 75 arasında değişmektedir. Sosyal ilişki unsurlarını sosyal destek açısından belirlemeye yönelik maddelerden ikisi olumsuz (7 ve 15) ve on üçü de olumlu anlam taşımaktadır. Olumlu maddeler puanlanırken “Benim için tamamıyla geçerli” yanıtı “5” ile “Benim için asla geçerli değil” yanıtı ise “1” ile puanlanmaktadır. Olumsuz maddelerin puanlanmasında da ” Benim için asla geçerli değil” yanıtı “5” ile “Benim için tamamıyla geçerli” yanıtı da “1” ile puanlanmaktadır. Aile desteği ve arkadaş desteği alt boyutlarından elde edilen puanların toplanması toplam puanı vermektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar bireylerin çevrelerinden daha çok sosyal destek aldıklarını düşündüklerini göstermektedir.

Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği: Ölçek, orta öğretim kurumlarında öğrenim görmekte olan öğrencilerin tükenmişlik düzeylerini belirleyebilmek için geliştirilmiştir. Ölçek toplam yedi alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; okula karşı ilgi kaybı, ders çalışmaktan tükenme, aileden kaynaklı tükenme, ödev yapmaktan tükenme, öğretmen tutumlarından bunalma ve sıkılma, dinlenme ve eğlenme gereksinimi, okulda yetersizlik alt boyutlarıdır. Ölçekte her bir alt ölçek için ayrı ayrı puan hesaplanması yapılmaktadır. Alt ölçeklerden alınan yüksek puanlar tükenmişliğin yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Bir ölçeğin bir kez uygulanmasıyla güvenilirlik tahmini yapılıyorsa, diğer güvenilirlik tahmini yöntemlerine göre, güvenilirlik tahmininde meydana gelebilecek hata daha az olacaktır. Bu düşünce ile bu çalışma grubu için Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği ile Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı hesaplanmıştır. Cronbach (1951) tarafından geliştirilen alfa katsayısı yöntemi, maddeler doğru-yanlış olacak şekilde puanlanmadığında, 1-3, 1-4, 1-5 gibi puanlandığında, kullanılması uygun olan bir iç tutarlılık tahmin yöntemidir. Cronbach alfa katsayısı, ölçekte yer alan maddenin varyansları toplamının genel varyansa oranlanması ile bulunan bir ağırlıklı standart değişim ortalamasıdır (Ercan ve Kan, 2004).

Tablo 1: Çalışma Grubuna Ait “Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği” İle “Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği” Alt Boyutları Güvenirlik Sonuçları

Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği Alt Boyutları ve Toplamı	Cronbach’s Alpha Sonuçları
Aile Desteği Puanı	0.774
Arkadaş Desteği Puanı	0.648
Toplam	0.697
Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği Alt Boyutları ve Toplamı	
Okula İlgi Kaybı Puanı	0.739
Ders Çalışmaktan Tükenme Puanı	0.763
Aile Kaynaklı Tükenmişlik Puanı	0.749
Ödev Yapmaktan Tükenme Puanı	0.723
Öğretmen Tutumlarından Bunalma Puanı	0.752
Dinlenme Eğlenme Gereksinimi Puanı	0.759
Okulda Yetersizlik Puanı	0.750
Toplam	0.914

Tablo 1 incelendiğinde; bu çalışma grubuna ait Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği alt boyutları ve toplam puanına ait Cronbach’s Alpha katsayısı güvenirlilik sonuçlarının .64 ile .77; Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği alt boyutları ve toplam puanına ait Cronbach’s Alpha katsayısı güvenirlilik sonuçlarının .72 ile .91 arasında değiştiği görülmektedir. Güvenirlilik sonuçlarında yeni bir ölçek geliştirilmesi durumunda kullanılabilir ölçme araçları için öngörülen güvenirlilik düzeyinin .70 olduğu (Tezbaşaran, 1996) geçerlik ve güvenirliliği yapılmış bir ölçek dikkate alınır, Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği tüm alt boyutlarına ilişkin güvenirlilik düzeyinin .64, Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği alt boyutlarına ilişkin güvenirlilik düzeyinin .72 yeterli olduğu söylenebilir.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada elde edilen veriler SPSS 16.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Verilerin öncelikle normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için normallik testi uygulanmıştır.

Tablo 2: Çalışma Grubuna Ait “Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği” İle “Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği” Alt Boyutları Normallik Testi Sonuçları

Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği	Normallik Testi Sonuçları					
	Kolmogorov Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Kolmogorov-Smirnov İstatistiği	Sd	p	Shapiro-Wilk İstatistiği	Sd	p
Aile Desteği Puanı	0.248	393	0.000	0.714	393	0.000
Arkadaş Desteği Puanı	0.142	393	0.000	0.829	393	0.000
Toplam	0.137	393	0.000	0.855	393	0.000
Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği						
Okula İlgi Kaybı Puanı	0.152	393	0.000	0.895	393	0.000
Ders Çalışmaktan Tükenme Puanı	0.122	393	0.000	0.930	393	0.000
Aile Kaynaklı Tükenmişlik Puanı	0.097	393	0.000	0.944	393	0.000
Ödev Yapmaktan Tükenme Puanı	0.214	393	0.000	0.695	393	0.000
Öğretmen Tutumlarından Bunalma Puanı	0.124	393	0.000	0.914	393	0.000
Dinlenme Eğlenme Gereksinimi Puanı	0.110	393	0.000	0.929	393	0.000
Okulda Yetersizlik Puanı	0.113	393	0.000	0.941	393	0.000

Tablo 2 incelendiğinde, Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği ile Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği'ne ait alt boyut puanlarının gruplara göre normallik testi sonuçlarının normal dağılım göstermediği görülmektedir ($p < .05$). $p > .05$ olması durumunda ise ilgili değişkenin normal dağılımdan geldiği söylenir. Bir değişkene parametrik test uygulayabilmek için normalliğine bakılan değişkenin her grupta normal dağılması gerekmektedir. En az bir grupta bile normal dağılmaması parametrik test kullanılmayacağını göstermektedir (Büyüköztürk, 2007). Normallik testi sonucunda, gruplar arasında farklılık incelenirken ikili gruplarda normal dağılmayan cinsiyet değişkeninde Mann Whitney U Testi, ikiden fazla gruplarda ise normal dağılmayan öğrencinin yaşı, öğrencinin devam ettiği sınıf, anne-baba yaşı, anne-baba eğitim durumu ve aile gelir düzeyi değişkenlerinde Bonferroni düzeltilmeli Kruskal Wallis H Testi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Ortaokula devam eden öğrencilerin algıladıkları sosyal desteğin okul tükenmişliğine olan etkisini incelemek amacıyla yapılan çalışma sonuçları aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 3: Ortaokul Öğrencilerinin Cinsiyetine Göre “Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği” Puanlarına Ait Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği	Cinsiyet	N	S.O.	z	p
Aile Desteği Puanı	Kız	198	209.77	-2.368	0.018*
	Erkek	195	184.04		
Arkadaş Desteği Puanı	Kız	198	193.48	-.621	0.535
	Erkek	195	200.58		

* $p < .05$

Tablo 3 incelendiğinde cinsiyet ile “Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği” puanları arasında sadece aile desteği alt boyut puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmektedir ($p < .05$). Tablo 3'teki bulgulara göre kız öğrencilerin aile desteği puan ortalamaları erkek öğrencilerden yüksektir.

Tablo 4: Ortaokul Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre “Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği” Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği	Sosyo demografik özellikler	N	Sıra Ort.	Sd	X ²	p
Aile Desteği	Sınıf					
	5	116	222.54	3	13.849	0.003*
	6	84	202.59			
	7	98	189.56			
	8	95	168.55			
Arkadaş Desteği	5	116	199.50	3	3.303	0.347
	6	84	177.70			
	7	98	206.30			
	8	95	201.34			
Aile Desteği	Anne Yaşı					
	20-30	51	208.23	3	7.092	0.069
	31-40	252	200.37			
	41-50	81	189.11			
	51+	9	110.11			
Arkadaş Desteği	20-30	51	206.39	3	3.668	0.300
	31-40	252	199.62			
	41-50	81	190.06			
	51+	9	132.89			

		Baba Yaşı			
Aile Desteği	20-30	7	143.21		6.196
	31-40	174	208.48	3	0.102
	41-50	184	192.77		
	51+	28	166.88		
Arkadaş Desteği	20-30	7	57.14		
	31-40	174	209.47	3	13.784
	41-50	184	189.24		0.003*
	51+	28	205.45		1-2,3,4
		Anne Eğitim			
Aile Desteği	İlkokul	131	179.29		7.307
	Ortaokul	129	188.18	3	0.063
	Lise	92	214.52		
	Üniversite	41	211.57		
Arkadaş Desteği	İlkokul	131	187.57		3.043
	Ortaokul	129	189.79	3	0.385
	Lise	92	210.89		
	Üniversite	41	183.34		
		Baba Eğitim			
Aile Desteği	İlkokul	59	156.63		9.905
	Ortaokul	87	194.85	3	0.019*
	Lise	165	205.48		1-2,1-3
	Üniversite	82	183.88		
Arkadaş Desteği	İlkokul	59	159.55		8.760
	Ortaokul	87	182.79	3	0.033*
	Lise	165	198.45		1-3,1-4
	Üniversite	82	212.57		
		Gelir düzeyi			
Aile Desteği	Gelir gideri karşılamıyor	60	115.26	2	22.378
	Gelir gideri karşılıyor	299	202.34		0.000*
	Gelir giderin üstünde	34	216.72		1-2,1-3
Arkadaş Desteği	Gelir gideri karşılamıyor	60	107.41	2	28.553
	Gelir gideri karşılıyor	299	199.32		0.000*
	Gelir giderin üstünde	34	236.22		1-2,1-3

*p<.05

Tablo 4'te görüldüğü gibi, ortaokul öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeylerinin, sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan “Kruskal Wallis-H” testi sonucunda sadece aile desteği boyutu sıra ortalamaları arasındaki fark ($X^2 = 13,849$; $p < .05$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere “Mann Whitney-U” testi uygulanmıştır. Analiz sonucunda 5. sınıfa devam eden öğrencilerin puanlarının 8.sınıfa devam eden öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Anne yaşı ile “Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği” alt boyutlarına ait puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık görülmezken ($p > 0.05$) baba yaşı ile arkadaş desteği alt boyutu sıra ortalamaları arasındaki fark ($X^2 = 13.784$; $p < .05$) anlamlıdır. Babası 31-40 ve üzeri yaşa sahip öğrencilerin arkadaş desteği alt boyutu puanlarının babası 20-30 yaşa sahip öğrencilerin puanlarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Anne eğitimi durumu ile “Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği” alt boyutlarına ait puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık görülmezken ($p > 0.05$); baba eğitim durumuna göre aile desteği boyutu ($X^2 = 9.905$; $p < .05$) ve arkadaş desteği boyutu ($X^2 = 8.760$; $p < .05$) sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere “Mann Whitney-U” testi uygulanmıştır.

Analiz sonucunda babası lise mezunu olan öğrencilerin babası ortaokul mezunu olanlardan, babası ortaokul mezunu olanların babası ilkokul mezunu olanlardan daha yüksek düzeyde aile desteği algısına sahip oldukları görülmüştür. Arkadaş desteği alt boyutunda ise üniversite ve lise mezunu babaya sahip olan öğrencilerin ilkokul mezunu babaya sahip olan öğrencilere göre daha yüksek arkadaş desteği algısına sahiptir.

Aile gelir durumuna bakıldığında; aile desteği ($X^2 = 22.378$; $p < .05$) ile arkadaş desteği ($X^2 = 28.553$; $p < .05$) alt boyutlarına ait puanlar arası fark anlamlıdır. Bu farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda geliri gideri karşılayan ve geliri giderin üzerinde olan öğrencilerin daha yüksek aile ve arkadaş desteği algısına sahip oldukları belirlenmiştir.

Tablo 5: Ortaokul Öğrencilerinin Cinsiyetine Göre “Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği” Puanlarına Ait Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Okul Tükenmişliği Ölçeği	Cinsiyet	N	S.O.	z	p
Okula ilgi kaybı	Kız	198	200.51	-.625	0.532
	Erkek	195	193.44		
Ders çalışmaktan tükenme	Kız	198	200.83	-.678	0.498
	Erkek	195	193.11		
Aile kaynaklı tükenmişlik	Kız	198	201.64	-.820	0.412
	Erkek	195	192.29		
Ödev yapmaktan tükenme	Kız	198	204.31	-1.298	0.194
	Erkek	195	189.58		
Öğretmen tutumlarından bunalma	Kız	198	206.86	-1.752	0.080
	Erkek	195	186.99		
Dinlenme eğlenme gereksinimi	Kız	198	208.63	-2.060	0.039*
	Erkek	195	185.19		
Okulda yetersizlik	Kız	198	191.68	-.943	0.346
	Erkek	195	202.40		

Tablo 5’de görüldüğü gibi cinsiyet ile “Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği” puanları arasında sadece dinlenme eğlenme gereksinimi alt boyut puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmektedir ($p < .05$). Tabloya göre kız öğrencilerin dinlenme eğlenme boyutuna ait puanları erkek öğrencilerden yüksektir.

Tablo 6: Ortaokul Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre “Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği” Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

ÖÖÖÖ	Değişkenler	N	Sıra Ort.	X^2	P	Değişkenler	N	Sıra Ort.	X^2	P
ÖİK	Sınıf			21.698	0.000*	Gelir giderin üstünde	34	143.65	13.051	0.001*
	5	116	232.91			Gelir gideri karşılıyor	299	196.34		
	6	84	201.65			Gelir gideri karşılamıyor	60	230.50		
	7	98	181.84							
DÇT	Sınıf			26.598	0.000*	Gelir giderin üstünde	34	152.13	10.736	0.005*
	5	116	232.51			Gelir gideri karşılıyor	299	195.38		
	6	84	214.08			Gelir gideri karşılamıyor	60	230.52		
	7	98	174.54							
AKT	Sınıf			29.230	0.000*	Gelir giderin üstünde	34	171.41	3.124	0.210
	5	116	236.41			Gelir gideri karşılıyor	299	196.47		
	6	84	206.24			Gelir gideri karşılamıyor	60	214.12		
	7	98	183.10							
	8	95	155.05							

ÖYT	5	116	233.38	27.613	0.000*	1-4,2-4	Gelir giderin üstünde	34	136.37	12.132	0.002*
	6	84	212.30				Gelir gideri karşılıyor	299	199.69		
	7	98	178.32				Gelir gideri karşılamıyor	60	217.36		
	8	95	158.33								
ÖTBS	5	116	230.20	23.801	0.000*	1-3,1-4	Gelir giderin üstünde	34	157.85	5.181	0.075
	6	84	214.08				Gelir gideri karşılıyor	299	198.54		
	7	98	173.89				Gelir gideri karşılamıyor	60	211.52		
	8	95	165.20								
DEG	5	116	232.39	29.252	0.000*	1-3,1-4	Gelir giderin üstünde	34	140.31	10.347	0.006*
	6	84	215.85				Gelir gideri karşılıyor	299	199.78		
	7	98	179.39				Gelir gideri karşılamıyor	60	215.78		
	8	95	155.29								
OY	5	116	230.74	18.040	0.000*	1-3,1-4	Gelir giderin üstünde	34	134.26	14.789	0.001*
	6	84	197.71				Gelir gideri karşılıyor	299	198.14		
	7	98	185.12				Gelir gideri karşılamıyor	60	226.88		
	8	95	167.43								
Anne Yaşı			Baba Yaşı								
ÖİK	20-30	51	233.66	9.013	0.029*	1-3	20-30	7	175.50	5.349	0.148
	31-40	252	197.43				31-40	174	209.90		
	41-50	81	163.44				41-50	184	190.34		
	51+	9	176.30				51+	28	165.96		
DÇT	20-30	51	241.07	9.209	0.027*	1-2,1-3	20-30	7	152.14	6.008	0.111
	31-40	252	191.93				31-40	174	211.47		
	41-50	81	185.00				41-50	184	188.07		
	51+	9	197.33				51+	28	176.96		
AKT	20-30	51	212.05	1.818	0.611		20-30	7	154.86	4.731	0.193
	31-40	252	197.77				31-40	174	208.14		
	41-50	81	187.59				41-50	184	192.38		
	51+	9	175.00				51+	28	168.66		
ÖYT	20-30	51	246.84	16.083	0.001*	1-3	20-30	7	133.00	8.115	0.044*
	31-40	252	196.75				31-40	174	212.95		
	41-50	81	166.22				41-50	184	187.77		
	51+	9	198.50				51+	28	174.57		
ÖTBS	20-30	51	210.65	1.338	0.720		20-30	7	178.64	4.832	0.185
	31-40	252	196.97				31-40	174	208.73		
	41-50	81	187.72				41-50	184	191.53		
	51+	9	204.00				51+	28	164.58		
DEG	20-30	51	229.46	6.334	0.096		20-30	7	163.50	6.213	0.102
	31-40	252	195.26				31-40	174	207.66		
	41-50	81	186.24				41-50	184	194.64		
	51+	9	152.44				51+	28	154.59		
OY	20-30	51	205.23	0.591	0.898		20-30	7	95.00	12.298	0.006*
	31-40	252	196.95				31-40	174	213.60		
	41-50	81	190.83				41-50	184	183.68		
	51+	9	207.39				51+	28	206.88		
Anne Eğitim Durumu			Baba Eğitim Durumu								
ÖİK	İlkokul	132	189.93	11.432	0.010*	2-4	İlkokul	59	172.89	4.547	0.208
	Ortaokul	129	178.64				Ortaokul	87	193.92		
	Lise	92	215.93				Lise	165	199.24		
	Üniversite	40	236.00				Üniversite	82	213.11		
DÇT	İlkokul	132	192.21	5.823	0.121		İlkokul	59	175.33	3.477	0.324
	Ortaokul	129	183.83				Ortaokul	87	192.17		
	Lise	92	209.69				Lise	165	201.49		
	Üniversite	40	226.10				Üniversite	82	208.68		
AKT	İlkokul	132	194.16	3.903	0.272		İlkokul	59	188.40	1.354	0.716
	Ortaokul	129	196.38				Ortaokul	87	206.99		
	Lise	92	212.91				Lise	165	198.27		
	Üniversite	40	171.76				Üniversite	82	190.03		
ÖYT	İlkokul	132	196.33	3.777	0.287		İlkokul	59	188.37	1.021	0.796
	Ortaokul	129	184.03				Ortaokul	87	199.70		
	Lise	92	207.47				Lise	165	194.20		
	Üniversite	40	216.96				Üniversite	82	205.97		
ÖTBS	İlkokul	132	203.83	3.351	0.341		İlkokul	59	193.74	2.102	0.551
	Ortaokul	129	187.22				Ortaokul	87	211.57		
	Lise	92	191.05				Lise	165	195.01		
	Üniversite	40	219.69				Üniversite	82	187.90		
DEG	İlkokul	132	202.44	3.371	0.338		İlkokul	59	200.14	1.543	0.672
	Ortaokul	129	182.36				Ortaokul	87	201.60		
	Lise	92	207.61				Lise	165	188.99		
	Üniversite	40	201.86				Üniversite	82	205.98		

OY	İlkokul	132	179.89	4.947	0.176	İlkokul	59	163.70	8.153	0.043*
	Ortaokul	129	201.47			Ortaokul	87	188.07		
	Lise	92	208.93			Lise	165	209.30		
	Üniversite	40	211.58			Üniversite	82	205.68		

Not: **ÖÖTÖ**: Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği; **OİK**: Okula İlgili Kaybı; **DÇT**: Ders Çalışmaktan Tükenmişlik; **ÖYT**: Ödev Yapmaktan Tükenme; **AKT**: Aile Kaynaklı Tükenmişlik; **ÖTBS**: Öğretmen Tutumlarından Bunalma ve Sıkılma; **DEG**: Dinlenme ve Eğlenme Gereksinimi; **OY**: Okulda Yetersizlik.

Tablo 6 incelendiğinde; ortaokul öğrencilerin sınıf düzeyi ile “Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği”nin okula ilgi kaybı; ders çalışmaktan tükenmişlik; ödev yapmaktan tükenme, aile kaynaklı tükenmişlik; öğretmen tutumlarından bunalma ve sıkılma; dinlenme ve eğlenme gereksinimi ile okulda yetersizlik alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmiştir ($p<0.05$). 5. sınıf öğrencilerinin “Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği”nin okula ilgi kaybı; ders çalışmaktan tükenmişlik; aile kaynaklı tükenmişlik; öğretmen tutumlarından bunalma ve sıkılma; dinlenme ve eğlenme gereksinimi alt boyutlarına ait puanlarının 7. ve 8. sınıfa devam eden öğrencilerden; ödev yapmaktan tükenme boyutunda ise 5. ve 6. sınıfa devam eden öğrencilerin puanlarının 8. sınıfa devam eden öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Gelir durumu değişkeni ile “Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği”nin okula ilgi kaybı; ders çalışmaktan tükenmişlik; ödev yapmaktan tükenme, dinlenme ve eğlenme gereksinimi ile okulda yetersizlik alt boyutları sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan analiz sonucunda ailesinin geliri gideri karşılayan ve geliri giderin üzerinde olan öğrencilerin geliri gideri karşılamayan öğrencilere göre daha düşük düzeyde tükenmişlik yaşadıkları belirlenmiştir.

Anne yaşı ile “Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği”nin okula ilgi kaybı, ders çalışmaktan tükenmişlik, ödev yapmaktan tükenme alt boyutları ait puanlar açısından anlamlı farklılık görülmüştür. Okula ilgi kaybı ve ödev yapmaktan tükenme alt boyutlarında annesi 20-30 yaşında olan öğrencilerin 41-50 yaş anneye sahip öğrencilere göre; ders çalışmaktan tükenmişlik boyutunda 20-30 yaş anneye sahip öğrencilerin 31-40 yaş ile 41-50 yaş anneye sahip öğrencilere göre daha yoğun tükenmişlik yaşamaktadır.

Baba yaşına göre “Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği”nin ödev yapmaktan tükenme ve okulda yetersizlik alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p<0.05$). Ödev yapmaktan tükenme ve okulda yetersizlik boyutunda 31-40 yaş babaya sahip öğrencilerin 20-30 yaş babaya sahip öğrencilere göre daha yoğun tükenmişlik yaşadıkları belirlenmiştir.

Anne eğitim durumu değişkeni ile “Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği”nin okula ilgi kaybı boyutunda; baba eğitim durumu değişkeninde okulda yetersizlik alt boyutunda sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Okula ilgi kaybı boyutunda üniversite mezunu anneye sahip öğrencilerin ortaokul mezunu anneye sahip öğrencilere göre; okulda yetersizlik alt boyutunda lise mezunu babaya sahip öğrencilerin ilkökul mezunu babaya sahip öğrencilere göre daha yoğun tükenmişlik yaşamaktadırlar.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

İyi eğitim alabilmenin ciddi bir rekabetten geçtiği bir ülkede, eğitimin her aşamasının öğrenciler açısından ne kadar zorlu olabileceği açıktır. Her eğitim düzeyindeki öğrenciler bir üst eğitim düzeyinde daha kaliteli eğitim alabilmenin bir şartı olarak not ortalaması ve sınav baskısı ile yüzleşmektedir. Okul ve eğitimin “aşırı” taleplerinin öğrencilerde yol açtığı tükenmişliği azaltmada sosyal destek kaynaklarının önemini gösteren çalışmalar göz önünde

bulundurulduğunda bu çalışma grubunda ortaokula devam eden öğrencilerin algıladıkları sosyal desteğin okul tükenmişliğine olan etkisini incelemek ve bazı sosyo-demografik özelliklerin algılanan sosyal destek ve okul tükenmişliği puan ortalamalarında farklılık oluşturup oluşturmadığının belirlenmesi önemlidir.

Öğrencilerin cinsiyeti ile Sosyal İlişki Unsurları Ölçeği puanları arasında sadece aile desteği alt boyut puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmektedir. Kız öğrencilerin aile desteği puan ortalamaları erkek öğrencilerden yüksektir. Köksal Akyol ve Salı (2013) tarafından yapılan bir çalışmada cinsiyetinin sosyal desteğin tüm alt boyut puanlarında anlamlı farka neden olduğu; kızların ortalamalarının erkeklerinkinden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Zaimoğlu (1991) ve Wall vd. (1999) lise öğrencileri ile ilgili olarak yaptıkları çalışmalarda cinsiyete göre aileden algılanan sosyal destek arasında fark bulmuşlardır. Saygın (2008) tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin aileden ve arkadaşlardan algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Kızların aile desteği puanlarının yüksek olması ailelerin kız çocuklarına daha korumacı davrandıkları ve bu durumun aile destek puanlarına yansıtıldığı düşünülmektedir.

Öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinin, sınıf değişkenine göre sadece aile desteği boyutunda sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Çakır ve Palabıyıkoglu (1997) tarafından yapılan çalışmada 12-14 ve 18-22 yaş grubundaki ergenlerin destek kaynağı olarak ailelerini buna karşın 15-17 yaş grubundaki ergenlerin ise aileleri yerine diğer önemli kişileri sosyal destek kaynağı olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bizim çalışma grubumuzun bu yaş aralığında olması ve çocukluktan ergenliğe geçiş döneminde sosyal bir varlık olan bu grup için aile desteğinin hala önemli bir yere sahip olduğu yorumunu getirmektedir.

Anne yaşı ile sosyal ilişki unsurları ölçeği alt boyutlarına ait puanlar arasında anlamlı derecede farklılık görülmezken, baba yaşı ile arkadaş desteği alt boyutu sıra ortalamaları arasındaki fark anlamlıdır. Babası 31-40 ve üzeri yaşa sahip öğrencilerin arkadaş desteği alt boyutu puanlarının babası 20-30 yaşa sahip öğrencilerin puanlarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Anne eğitimi durumu ile sosyal ilişki unsurları ölçeği alt boyutlarına ait puanlar arasında anlamlı derecede farklılık görülmezken; baba eğitim durumuna göre aile desteği ve arkadaş desteği boyutu puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Babası lise mezunu olan öğrencilerin babası ortaokul mezunu olanlardan, babası ortaokul mezunu olanların babası ilkökul mezunu olanlardan daha yüksek düzeyde aile desteği algısına sahip oldukları görülmüştür. Arkadaş desteği alt boyutunda ise üniversite ve lise mezunu babaya sahip olan öğrencilerin ilkökul mezunu babaya sahip olan öğrencilere göre daha yüksek arkadaş desteği algısına sahiptir. Kahrıman (2002) ve Erdeğer (2001) tarafından yapılan çalışmalarda anne eğitim düzeyine göre aileden algılanan sosyal desteğin farklılaşmadığı araştırma sonucumuzu destekler niteliktedir.

Şencan (2009) yaptığı çalışmada babaları üniversite mezunu olan ergenlerin babaları ilkökul mezunu olan ergenlerden daha yüksek düzeyde sosyal destek aldıkları görülmüştür. Baba eğitim seviyesi yükseldikçe ergenlik dönemindeki bireylerin özellikleri, ihtiyaçları gibi konulara karşı bilgi düzeyleri artmakta, bu nedenle ergenlik dönemindeki çocuklarına karşı daha duyarlı ve destekleyici davranışları, araştırma bulgularına yansımış olduğu düşünülmektedir.

Aile gelir durumuna bakıldığında; aile desteği ile arkadaş desteği alt boyutlarına ait puanlar arası fark anlamlıdır. Geliri gideri karşılayan ve geliri giderin üzerinde olan öğrencilerin daha yüksek aile ve arkadaş desteği algısına sahip oldukları belirlenmiştir.

Araştırma bulguları Bayram (1999), Ünlü(2001) ve Şencan (2009) tarafından yapılan araştırmalarla benzerlik göstermektedir.

Geliri giderden az olan öğrencilerin, geliri giderden fazla ve geliri gidere eşit olan öğrencilerden, daha düşük düzeyde sosyal destek algılarının ailenin sosyal ve kültürel özellikleriyle ilişkili olabileceği düşünülebilir. Geliri giderden az olan ailelerde temel ihtiyaçların bile yeteri kadar karşılanamayacağı düşünüldüğünde ergenlik dönemindeki çocuklarına gerekli sosyal desteği vermeleri pek mümkün olmayabilir. Ergenin arkadaşlarından sosyal destek sağlayabilmesi için onlarla sosyal ortamlarda bir araya gelmesi örneğin arkadaş grubu için önemli olan çeşitli sosyal etkinliklere katılması gerekmektedir. Ancak geliri giderden az olan ergenler kısıtlı maddi güce sahip olmaları sebebiyle bu tür etkinliklere katılmıyor dolayısıyla arkadaşlarıyla yeterli düzeyde paylaşımda bulunamıyor ve onlardan sosyal destek sağlayamıyor olabilirler (Şencan 2009).

Cinsiyet ile Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği'ne ait sadece dinlenme eğlenme gereksinimi alt boyutu puanı açısından anlamlı bir ilişki olduğu ve kız öğrencilerin puanlarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin özellikle ortaokul öğrencilerin tükenmişlik düzeyleri ile ilgili henüz çok az çalışma olması değerlendirme yapmayı zorlaştırmaktadır. Gündüz, Çapri ve Gökçakan (2012) lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmada cinsiyet değişkenine göre tükenme alt ölçeğinde kız öğrencilerin daha fazla tükenmişlik yaşadıkları saptamışlardır. Özdemir (2015) ortaokul öğrencileri ile yaptığı çalışmada kız öğrencilerinin tükenmişlik puanlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olarak belirlemiştir. Toplumumuzda özellikle kırsal yörelerde ergenlik döneminde kızların, grup içinde birlikte eğlenme ve gezmesinin hoş karşılanmadığı, olağan görülmediği, daha kısıtlayıcı ve sınırlayıcı bir aile tutumunun puanlarına yansımış olabileceğini düşündürmektedir.

Ortaokul öğrencilerin sınıf düzeyi ile Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği'nin okula ilgi kaybı; ders çalışmaktan tükenmişlik; ödev yapmaktan tükenme, aile kaynaklı tükenmişlik; öğretmen tutumlarından bunalma ve sıkılma; dinlenme ve eğlenme gereksinimi ile okulda yetersizlik alt boyut puanları açısından anlamlı bir farklılık gözlenmiştir ($p<0.05$). 5. sınıf öğrencilerinin okula ilgi kaybı; ders çalışmaktan tükenmişlik; aile kaynaklı tükenmişlik; öğretmen tutumlarından bunalma ve sıkılma; dinlenme ve eğlenme gereksinimi alt boyutlarına ait puanlarının 7. ve 8. sınıfa devam eden öğrencilerden; ödev yapmaktan tükenme boyutunda ise 5. ve 6.sınıfa devam eden öğrencilerin puanlarının 8.sınıfa devam eden öğrencilerden daha yüksektir. 5.sınıf öğrencilerinin yeni bir okulda öğrenime başlamaları, eğitim öğretim sürecine etkin olarak uyum sağlama, akademik sorumluluklarını yerine getirebilme ve hedeflerine ulaşabilme, arkadaşlarına ve öğretmenlere alışma çabaları onların diğer sınıf düzeyindeki öğrencilere göre daha yoğun tükenmişlik yaşamalarının bir sebebi olarak düşünülebilir.

Gelir durumu değişkeni ile Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği'nin okula ilgi kaybı; ders çalışmaktan tükenmişlik; ödev yapmaktan tükenme, dinlenme ve eğlenme gereksinimi ile okulda yetersizlik alt boyutları sıra ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Ailesinin geliri gideri karşılamayan öğrencilerin geliri gideri karşılayan ve geliri giderin üzerinde olan öğrencilere göre daha yüksek düzeyde tükenmişlik yaşadıkları belirlenmiştir. Demirel, Yılmaz ve Üngüren (2015) meslek yüksekokulu öğrencilerinin tükenmişlik düzeyleri üzerine yaptıkları çalışmada öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyi düştükçe tükenmişlik düzeylerinin önemli ölçüde yükseldiğini belirlemişlerdir. Gelir düzeylerinin düşmesiyle öğrencilerin kaygılı oldukları, duygusal ve zihinsel olarak kendilerini yetersiz görmeye başladıkları düşünülebilir.

Anne yaşı ile “Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği”nin okula ilgi kaybı, ders çalışmaktan tükenmişlik, ödev yapmaktan tükenme alt boyutlarına ait puanlar açısından anlamlı farklılık görülmüştür. Annesi 20-30 yaşında olan öğrenciler diğer yaş gruplarında anneye sahip öğrencilere göre daha yoğun tükenmişlik yaşamaktadır. 20-30 yaş grubu anneye sahip öğrencilerin anneleri ile aralarındaki yaş farkının az olması, annelerin ergenlik döneminin özelliklerine ait bilgilerinin yetersiz olması, ergen ile etkili iletişim kuramama, yoğun baskı gibi nedenlerin öğrencilerin okula ilgi kaybı, çalışma ve ödev yapmaktan tükenme alt boyutlarına ait puanlarda artışa neden olabildiği yorumunu getirmektedir.

Baba yaşına göre ise; “Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği”nin ödev yapmaktan tükenme ve okulda yetersizlik alt boyut puanları açısından anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Ödev yapmaktan tükenme ve okulda yetersizlik boyutunda 31-40 yaş babaya sahip öğrencilerin 20-30 yaş babaya sahip öğrencilere göre daha yoğun tükenmişlik yaşadıkları belirlenmiştir. Bu durum 31-40 yaş aralığında ki babaların bu yaşlardaki otoriter tutumu ve ergenden yoğun beklentilerinin puanlara yansımaları şeklinde yorumlanabilir.

Anne eğitim durumu değişkeni ile “Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği Ölçeği”nin okula ilgi kaybı boyutunda; baba eğitim durumu değişkeninde okulda yetersizlik alt boyutunda sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Bu araştırmadan elde edilen bulguların yorumlanmasında araştırmancının sınırlılıkları da göz önünde bulundurulduğunda sonuçların genellenmesi konusunda dikkatli olunmalıdır. Araştırmancının sınırlılıklarından biri çalışma grubunun sadece Kırıkkale ilindeki ortaokul öğrencileri ile yapılmış olmasıdır. Bu araştırmada bir diğer sınırlılık da veriler sadece ergenlerin bildirimine dayalı olarak elde edilmiş olmasıdır. Öğrencilerin eğitim öğretim sürecine etkin olarak uyum sağlamaları, akademik sorumluluklarını yerine getirebilmeleri ve hedeflerine ulaşabilmeleri için öncelikle öğrencilerin tükenmişlik yaşayıp yaşamadıklarının belirlenmesi büyük önem arz etmektedir. Okul tükenmişliğinin akademik başarıyı etkilediği düşünüldüğünde okul psikolojik danışmanlarının, okul tükenmişliği yaşayan öğrencileri belirleyerek, bu öğrencilere yönelik müdahale programları geliştirmeleri önemlidir. Özellikle öğrencilerin sosyal destek sağlama gibi müdahale edilebilir yönlerine verilecek olan destek ve psikolojik danışma sayesinde okul tükenmişliği azaltılabilir. Gelecek çalışmalarda öğretmen ve ebeveyn gibi farklı kaynaklardan veriler toplanabilir. Araştırmancının çalışma grubu kentsel kesimden ve devlet okulundan toplanmıştır, kırsal kesimden ve özel okuldan da veriler toplanıp bulguları karşılaştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Aypay, A. (2012). Ortaöğretim okul tükenmişliği ölçeği (OOTÖ). *Eğitim ve Bilim*, 12(2), 782-787.
- Bayram, D. (1999). *Bir grup gençte ruhsal belirti ile sosyal destek ilişkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Deneyisel desenler*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Cherniss, C. (1988). Observerd supervisory behavior and teacher burnout in special education. *Journal of Educational Research*, 54(5), 449-454.
- Gündüz, B.; Çapri, B. ve Gökçakan, Z. (2012). Üniversite öğrencilerinin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19: 38-55.
- Çakır, Y. ve Palabıyıkoglu, R. (1997). 12-22 yaş grubundaki gençlerde çok yönlü algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik araştırması. *Kriz Dergisi*, 5(1), 15-25.

- Çam,Z.; Deniz, K.Z. ve Kurnaz,A. (2014). Okul tükenmişliği: Algılanan sosyal destek, mükemmeliyetçilik ve stres değişkenlerine dayalı bir yapısal eşitlik modeli sınaması. *Eğitim ve Bilim*, 39 (173), 312-327.
- Demirel,O.N., Yılmaz,Y. ve Üngüren,E. (2015). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin tükenmişlik düzeyleri üzerine bir araştırma. *EKEV Akademi Dergisi*; 19(62);173-184.
- Doğan, T. (2008). Psikolojik belirtilerin yordayıcısı olarak sosyal destek ve iyilik hali. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 30-44.
- Duyan, V., Gelbal, S. ve Çalık-Var, E. (2013). Sosyal ilişki unsurları ölçeğinin Türkçe'ye uyarlama çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,44: 159-169.
- Divaris K., Polychronopoulou A.& Taoufik K.(2012). Stress and burnout in postgraduate dental education. *European Journal of Dental Education*, 16 (1): 35-42.
- Ercan, İ. ve Kan, İ. (2004). Ölçeklerde güvenilirlik ve geçerlik. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*; 30 (3): 211-216.
- Erdeğer, N. (2001). *Lise öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kahrıman, İ. (2002). *Adolesanlarda aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ile benlik saygısı arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Köksal Akyol A. ve Salı, G.(2013). Yatılı ve gündüzlü okuyan çocukların benlik kavramlarının ve sosyal destek algılarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(4) (Özel Sayı): 1377-1398.
- Kutsal, D. ve Bilge, F. (2012). Lise öğrencilerinin tükenmişlik ve sosyal destek düzeyleri. *Eğitim ve Bilim*, 37 (164): 283-297.
- Meehan, M.P., Durlak, J.A. & Braynt, F.B. (1993). The relationship of social support to perceived control and subjective mental health in adolescents. *Journal of Community Psychology*, 21, 49-55.
- Özabacı, N. (2011). İlişki niteliği ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 36 (162): 159-167.
- Özdemir, Y.(2015). Ortaokul öğrencilerinde okul tükenmişliği: Ödev, okula bağlılık ve akademik motivasyonun rolü. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 27-35.
- Saygın, Y. (2008). *Üniversite öğrencilerinin sosyal destek, benlik saygısı ve öznel iyi oluş düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Seçer, İ.ve Gençdoğan, B. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinde okul tükenmişliğinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Journal of Education* 1 (2): 1-13.
- Şencan B. (2009). *Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyi ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Schaufeli, W.B., Martinez,, M.I., Pinto, A.M., Salanova, M., & Bakker, A.B. (2002). Burnout and Engagement in University Students - A Cross National Study, MBI-SS. *Journal Of Cross- Cultural Psychology*, 33 (5): 464-481.

- Turner, R. J., Frankel, B. G., & Levin, D. M. (1983). Social support: conceptualization, measurement, and implications for mental health. In J. R. Greeley (Ed.), *Research in community and mental health* (67-111). Greenwich, CT: JAI Press.
- Ünlü, V. (2004). Karşı cinsle ilişkide sosyal yetkinlik beklentisi ölçeği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Wall, J., Covell, K. ve Macintyre, P.D. (1999). Implications of social supports for adolescents education and career aspirations. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 31(2), 63-71.
- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi, güvenilirliği ve geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13: 81-87.
- Yıldırım, İ. (2006). *Anne baba desteği ve başarı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yılmaz, E., Yılmaz, E. & Karaca, F. (2008). Üniversite öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *Genel Tıp Dergisi*, 18 (2): 71-79.
- Zaimoğlu, S. (1991). *Adolesanlarda toplumsal destek algısı*. Uzmanlık tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Zhang, Y., Gan, Y., & Cham, H. (2007). Perfectionism, academic burnout and engagement chinese college students: A Structural Equation Modeling Analysis. *Personality and Individual Differences*, 26 Mayıs 2012 tarihinde <http://www.sciencedirect.com> adresinden alınmıştır.